

KINDERARBEID

***Willen werken,
maar niet mogen?***

"KINDERARBEID. Willen werken, maar niet mogen?" **An Renty**

Dit educatief pakket werd gemaakt in het kader van een stage Sociale Agogiek (Universiteit Gent) tijdens het academiejaar 2001-2002.

Deze uitgave is een productie van
VORMEN vzw
Lange Gasthuisstraat 29
2000 Antwerpen
03 293 82 15
www.vormen.org
mensenrechteneducatie@vormen.org

Antwerpen, september 2002
ISBN 90-77058-10-7
D/2002/9259/8

INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL	3
Workshop 1	4
Workshop 2: Simulatiespel.....	7
Zelforganisaties van werkende kinderen: een kennismaking.....	11
De rol van de media in de beeldvorming over kinderarbeid.....	11
MANTHOC, een zelforganisatie van werkende kinderen in Lima, Peru	12
Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, vereenvoudigde versie	13
Het IVRK: achtergrond	15
Het IVRK over kinderarbeid	16
VERKLARING VAN KUNDAPUR	19
Fotomateriaal.....	20
Evaluatieformulier workshop (Leerling).....	21
Evaluatieformulier workshop (Leerkracht).....	23

Workshop 1

Doelstelling

- een kritische houding en een genuanceerd standpunt t.o.v. kinderarbeid bevorderen,
- kennismaken met de zelforganisaties van werkende kinderen,
- het fenomeen kinderarbeid vanuit het perspectief van het Zuiden helpen benaderen,
- een kritische houding t.o.v. mediaberichtgeving stimuleren,
- kennismaken met het VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind (vooral met betrekking tot het thema 'zelf-organisaties van werkende kinderen')

Leeftijdsniveau

vanaf 15 jaar

Tijd

± 2 (les)uren (mits weglating van sommige onderdelen kan ook 1 (les)uur volstaan)

Groeps grootte

Minimum 10, maximum 40 deelnemers. Het ideale aantal is 20. Het is belangrijk dat er een even aantal deelnemers is (bij een oneven aantal kan bijv. de begeleider ook meedoen).

Vorbereiding

Benodigdheden:

- bord en krijt of grote flap en alcoholstiften
- videoband 'MANTHOC: Kinderen maken er werk van' door Karel Ceule, 1999. Deze video is te verkrijgen bij Wereldmediatheek en Broederlijk Delen. We gebruiken het fragment 0.00.17 tot 0.13.00 (tot aan het fragment van de dansende kinderen).
- videorecorder en televisie (of moviebox)
- kopieën van het VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind (vereenvoudigde versie)
- papier en schrijfgierief voor elk van de deelnemers
- slide van de Kundapur-Declaration en overhead-projector

Verloop

1. Associatiespel (10min.)

- De begeleider zet het woord 'kinderarbeid' op het bord of de flap en vraagt aan de deelnemers welke woorden of beelden het bij hen oproept. Waarschijnlijk zullen er hoofdzakelijk negatieve associaties gemaakt worden.
- De begeleider vraagt aan de deelnemers hoe het volgens hen komt dat wij zo'n negatief oordelen over kinderarbeid. Hij/zij kan hierbij dieper ingaan op de rol van de media in de berichtgeving over kinderarbeid. (Het kan nuttig zijn de tekst "De rol van de media in de beeldvorming over kinderarbeid" eens te lezen.)

Aansluitend daarbij kunnen enkele **foto's** van werkende kinderen getoond worden. Zie hiervoor "Fotomateriaal".

2. Discussie over eigen werkervaringen (10min.)

Mogelijke vragen:

- *Waar en wanneer werken jullie?*
- *Wat doen jullie met het geld dat jullie verdienen? Wie moet dit thuis afgeven?*¹
- *Hebben jullie voor jullie 15^e verjaardag al betaalde arbeid verricht?*
- *Welke stappen zouden jullie ondernemen als jullie tijdens een vakantiejob "uitgebuut" zouden worden. Wie zouden jullie daarbij inschakelen? Kennen jullie voorbeelden van jongeren die in hun job uitgebuit werden?*²
- *Beschouwen jullie vakantie- en weekendwerk als kinderarbeid? Is meehelpen thuis kinderarbeid*

¹ Het geld dat werkende kinderen in het Zuiden verdienen, dient meestal ter aanvulling van het gezinsinkomen. Veel gezinnen zouden het hoofd moeilijk boven water houden zonder het loon dat de kinderen binnenbrengen.

² Informatie over de Belgische wetgeving i.v.m. kinderarbeid en vakantiejobs is te vinden op meta.fgov.be/pa/nla_index.htm en www.jobwerking.be/index2.htm.

- *Zijn jullie trots op het feit dat jullie arbeid verrichten en zelf geld kunnen verdienen?*

3. Videofragment(±13min.)

De begeleider toont een fragment uit de video 'Manthoc, kinderen maken er werk van' door Karel Cuele.

MANTHOC staat voor "Beweging van werkende kinderen en adolescenten uit katholieke arbeidersgezinnen". Het is een zelforganisatie van werkende kinderen in Lima, Peru. Voor meer hierover, zie "Manthoc".

De film is het verhaal van 3 werkende kinderen uit Lima, Peru, die allen deel uitmaken van de organisatie MANTHOC. Ze getuigen wat het voor hen betekent om als kind te werken en hoe MANTHOC hen daarbij steunt.

Bezieler van het project, de theoloog Alejandro Cussianovich, legt de link tussen kinderarbeid en de wereldwijde ongelijkheid. Een volwassen medewerkster van MANTHOC vertelt wat de organisatie voor haar betekend heeft als werkend kind en hoe ze zich nu verder voor de werkende kinderen engageert.³

4. Bespreking van het videofragment (10min.)

Voor achtergrondinformatie, zie "Manthoc".

Richtvragen:

- *Wat sprak jullie het meeste aan?*
- *Welke vormen van arbeid oefenen deze kinderen uit?*
- *Zijn jullie akkoord met wat deze kinderen doen?*
- *Vinden jullie ook dat kinderen onder de 12 jaar zouden mogen werken?*
- *Waarvoor kunnen de kinderen allemaal bij MANTHOC terecht?*
- *Wat is de rol van volwassenen in de organisatie?*

³ Zie ook www.cocosnet.be. Als alternatief voor deze video kan ook met verhalen/uitspraken van werkende kinderen gewerkt worden. Daarvoor kan materiaal gevonden worden op www.workingchild.org.

5. Kinderrechtenverdrag (25min.)

De deelnemers krijgen elk een vereenvoudigde versie van het "Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind".

Ze worden in groepjes van maximum 5 deelnemers verdeeld en zoeken naar de artikelen die van toepassing zijn op kinderarbeid en op de zelforganisaties van werkende kinderen. Zij noteren voor zichzelf op een blad de nummers ervan. (15min.)

Na een kwartier worden de antwoorden bijeengebracht. De begeleider geeft daarbij een korte uitleg bij de verschillende artikels (10min.). Zie hiervoor "Het IVRK over kinderarbeid".⁴

De bespreking best focussen op:

- Art.12 recht op participatie
- Art.15 recht op vereniging
- Art.28 recht op onderwijs
- Art.31 recht op ontspanning
- Art.32 recht op bescherming tegen economische exploitatie

Volgende artikelen kunnen eventueel in de marge genoemd worden:

- Art.13 recht om info te verspreiden
- Art.14 recht op vrijheid van gedachte
- Art.17 recht op informatie
- Art.34 en art.35 specifieke vormen van exploitatie van kinderen
- Art.37 recht op gepaste opvang na misbruik, mishandeling en uitbuiting

6. Korte voorstelling van de Kundapur-Declaration (5min.)

Dit gebeurt aan de hand van "de Verklaring van Kundapur".

Sta vooral stil bij 4, 7 en 10 (punten die niet zo expliciet terug te vinden zijn in het Kinderrechtenverdrag en die de standpunten van de werkende kinderen krachtig weergeven).

⁴ Indien het Kinderrechtenverdrag niet gekend is bij de deelnemers is het raadzaam dit vooraf kort even te situeren. Zie "Het IVRK: achtergrond".

7. Stellingenspel (20min.)

In het lokaal worden 3 plaatsen aangeduid, overeenkomstig de 3 verschillende antwoordmogelijkheden: 'akkoord', 'niet akkoord', 'ik twijfel'. De stellingen worden één voor één voorgelezen. De deelnemers krijgen even tijd om hun plaats in te nemen. Na de keuze wordt telkens aan iemand uit elk 'kamp' gevraagd waarom hij/zij deze mening erop nahoudt.⁵

Voorbeelden van stellingen

- Nergens te wereld mogen kinderen werken.
- Werkende kinderen worden altijd uitgebuit.
- Kinderarbeid in menswaardige omstandigheden mag.
- Kinderarbeid, ja, maar enkel in arme landen.
- Kinderprostitutie kan in extreme armoedesituaties goed te praten zijn.
- Als ik het voor het zeggen had, dan zat ik niet meer op school maar was ik al gaan werken.
- Kinderen zijn in staat hun eigen mening te formuleren en voor hun eigen belangen op te komen. Ze weten wat goed en slecht is voor hen.
- Als wij hier geen producten (kledij, sportschoenen, tapijten,...) meer kopen die vervaardigd werden door kinderen, zal dit het probleem van kinderarbeid helpen oplossen.

De begeleider laat de discussie ordelijk verlopen. Nadien kan hij/zij proberen om een samenvatting van de discussie te formuleren.

⁵ Indien er onvoldoende plaats is om dergelijke activiteit uit te voeren, kan ook met kaartjes van drie verschillende kleuren gewerkt worden (rood=niet akkoord, groen=akkoord, wit=ik twijfel). De leerlingen moeten dan na elke stelling een kaartje opsteken.

Workshop 2: Simulatiespel

Leeftijdsniveau

vanaf 14 jaar

(met enige voorkennis van het thema)

Tijd

ongeveer 1 uur

Groeps grootte

Minimum 14, maximum 20 deelnemers

Vorbereiding

Benodigheden:

- bord en krijt of grote flap en alcoholstiften
- watten
- Afrikaanse sjaal (of andere Afrikaanse voorwerpen)
- kranten
- schoensmeer
- stuk fruit
- boekentas
- speelgoedautootje
- borstel
- bril
- notitieblok
- min. 2 exemplaren van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind
- politieattributen (blauw hemd, speelgoedwapen, kepie,...)
- stok
- kaartjes met de rolverdelingen
- knutselmateriaal: grote flappen, kranten, tijdschriften, papierrestjes, lijm, scharen, nietjesmachine, perforator, kleurstiften- en potloden,...

Instructies

Betrokken partijen

In dit simulatiespel vertegenwoordigen de deelnemers in kleine groepjes verschillende betrokken partijen:

- een aantal werkende kinderen, waaronder Ali,
- vader en moeder van Ali,
- werkgever,
- onderwijzer,
- 2 politieagenten,

- 2 medewerkers van Defence for Children International (DCI)⁶

Concrete situatie

In een gezin in het Afrikaanse Senegal doet zich een financiële crisis voor. De huisbaas verhoogt de huur en het gezin kan het niet langer redden zonder de hulp van de kinderen. Omdat er nog 3 jongere kinderen zijn, ziet het gezin zich genoodzaakt om de oudste zoon, Ali (10 jaar), die tot dan toe naar school ging, uit werken te sturen. Net zoals zijn ouders wordt hij tewerkgesteld op een katoenplantage en moet er vele uren aan één stuk in de brandende zon katoen plukken voor een zeer karig loontje. Bovendien krijgt hij af en toe een klap als hij niet snel genoeg werkt. De jongen en z'n familie zijn niet gelukkig met deze toestand en gaan op zoek naar hulp en botsen daarbij op verschillende personen en organisaties. Hun streefdoel is dat Ali naast de arbeid die hij uitvoert, weliswaar in betere omstandigheden, ook nog naar school kan gaan.

Verloop van het spel

De deelnemers krijgen een kaartje met daarop hun rol. Ze verklappen die niet aan de andere deelnemers. Bij de aanvang van het spel moeten de deelnemers uit een hoop voorwerpen een attribuut zoeken waardoor het voor de anderen duidelijk wordt welke rol ze uitoefenen. De voorwerpen zijn de volgende:

- een prop watten voor Ali (als symbool voor katoen),
- een Afrikaanse sjaal (of andere Afrikaanse voorwerpen) voor de moeder en vader van Ali,
- een stok voor de werkgever van Ali,
- een boekentas voor de onderwijzer,
- een bril voor de voorzitter van de Afrikaanse organisatie voor werkende kinderen,

⁶ Informatie over Defence for Children International is te vinden op www.defenceforchildren.nl

- een notitieblok voor de secretaris van de Afrikaanse organisatie voor werkende kinderen,
- een krant voor de krantenverkopers,
- schoensmeer voor de schoenpoetsers,
- een speelgoedautootje voor de jongen die in de garage werkt,
- borstel voor het dienstmeisje,
- een stuk fruit voor het meisje dat ik de winkel werkt,
- het Kinderrechtenverdrag voor de DCI-medewerkers,
- blauw hemd (of kepie, speelgoedgeweer,...) voor de politieagenten.

De deelnemers zoeken wie een gelijkaardige rol te vervullen heeft en gaan per groepje samen staan:

- de leden van de zelforganisatie van werkende kinderen,
- Ali en zijn ouders
- DCI-medewerkers
- politieagenten
- onderwijzer
- werkgever

N.B. Afhankelijk van het aantal deelnemers, kunnen meer werkende kinderen ingeschakeld worden of kunnen Ali en/of de werkgever en/of onderwijzer door twee personen gespeeld worden.

Elk groepje stelt zich kort aan de anderen voor. Daarna zoeken ze een eigen plekje waar ze samen overleggen met welke partij ze in eerste instantie moeten overleggen en bepalen ze hun strategie.

Wanneer ze vast zitten, kunnen ze de hulp van de begeleider inroepen die hen kan helpen bij het formuleren van argumenten. Hij/zij moet er ook op toezien dat de onderhandelingen niet chaotisch verlopen en niet te lang duren.

Nabespreking

De begeleider moet er daarbij op toezien dat de discussie gaat over de rollen die de deelnemers vertolkten en niet over de deelnemers zelf. Vragen die daarbij gesteld kunnen worden:

- *Wat vonden jullie van deze oefening?*
- *Waren jullie tevreden met de rol die jullie te vertolken hadden?*
- *Wie heeft de meeste problemen gehad?*
- *Wie heeft de minste problemen ondervonden?*
- *Denken jullie dat deze situatie realistisch is?*

Ali

Ging tot voor kort naar school, tot zijn ouders dit niet langer konden betalen, omdat de huisbaas de huur heeft verhoogd. Werkt nu op een katoenplantage in zware omstandigheden (moet urenlang aan één stuk door werken onder een verschroeiende zon en krijgt soms klappen). Heeft geen tijd meer om naar school te gaan.

Moeder van Ali

Werkt net zoals haar man en zoon Ali op de katoenplantage. Heeft naast Ali nog drie andere kinderen te onderhouden. Naast haar drukke dagtaak moet ze er ook voor zorgen dat er 's avonds eten is voor het hele gezin.

Vader van Ali

Werkt net zoals zijn vrouw en zoon Ali op de katoenplantage en heeft in het totaal 4 kinderen te onderhouden. Hij kan niet langer toestaan dat Ali naar school gaat omdat de huur van het huis waarin ze wonen plotseling omhoog is gegaan.

Werkgever van Ali

Heeft zo'n 60 werknemers onder zich, waarvan een 20-tal kinderen. Levert katoen aan een weverij voor een lage prijs. Heeft zelf 3 kinderen te onderhouden. Een ruwe en agressieve man, niet snel geneigd tot toegevingen.

Onderwijzer

Geeft les in de school waar Ali vroeger les volgde. Vindt het vreemd dat Ali, die een zeer goede leerling was, niet langer naar school komt en zoekt uit hoe dit komt.

Werkend kind

Verkozen als voorzitter van de Afrikaanse Beweging voor werkende kinderen en jongeren, die zich vooral beroept op het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Vindt het belangrijk dat deze rechten naar de buitenwereld duidelijk gemaakt worden. Zit vergaderingen voor en is woordvoerder bij contacten met andere instanties.

Werkend kind

Verkozen als secretaris van de Afrikaanse beweging voor werkende kinderen en jongeren. Rechterhand van de voorzitter en verantwoordelijk voor verslagen van bijeenkomsten en financiën. Creatief ingesteld en verantwoordelijk voor het krantje dat wordt uitgegeven door de beweging. Vindt dat de beweging een slogan en een krachtige naam moet krijgen.

Werkend kind

Schoenpoetser en lid van de Afrikaanse beweging voor werkende kinderen en jongeren. Werkt in de voormiddag en gaat in de namiddag naar school.

Werkend kind

Krantenverkoper en lid van de Afrikaanse beweging voor werkende kinderen en jongeren. Werkt in de voormiddag en gaat in de namiddag naar school.

Werkend kind

Dienstmeisje en lid van de Afrikaanse beweging voor werkende kinderen en jongeren. Werkt de hele dag en gaat 's avonds naar school.

Werkend kind

Werkt in de garage van zijn vader en lid van de Afrikaanse beweging voor werkende kinderen en jongeren. Werkt in de namiddag en gaat in de voormiddag naar school.

Werkend kind

Helpt in de voormiddag in het winkeltje van haar moeder en gaat in de namiddag naar school. Lid van de Afrikaanse beweging voor werkende kinderen en jongeren.

DCI-medewerker

Defence for Children International verdedigt onder andere de belangen van werkende kinderen. Streeft ernaar dat het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind nageleefd wordt en ontwikkelt daartoe campagnemateriaal. Heeft als volwassene minder tegenkating dan de werkende kinderen bij overheidsinstanties, zoals de politie.

DCI-medewerker

Defence for Children International verdedigt onder andere de belangen van werkende kinderen. Streeft ernaar dat het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind nageleefd wordt en ontwikkelt daartoe campagnemateriaal. Heeft als volwassene minder tegenkating dan de werkende kinderen bij overheidsinstanties, zoals de politie.

Politieagent

Ziet toe op de openbare orde in het stad. Is weinig vertrouwd met de inhoud van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Staat nogal kritisch tegenover de zelforganisatie van de werkende kinderen.

Politieagent

Ziet toe op de openbare orde in het stad. Is weinig vertrouwd met de inhoud van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Staat nogal kritisch tegenover de zelforganisatie van de werkende kinderen.

Zelforganisaties van werkende kinderen: een kennismaking

In steeds meer landen in het Zuiden organiseren werkende kinderen zichzelf. Op die manier strijden ze tegen uitbuiting en streven ze naar een erkenning van hun recht op arbeid. Ze doen dit omdat zij vinden dat werken een meerwaarde aan hun leven biedt en hen leert verantwoordelijkheden op te nemen. Zij vinden de combinatie arbeid-educatie de meest ideale in hun weg naar volwassenheid. Ze willen niet enkel als consumenten maar ook als producenten erkend worden.

Dit betekent echter niet dat de NATs (Niños, niñas y adolescentes trabajadores, zoals ze in het Spaans ook genoemd worden) extreme vormen van kinder'arbeid' goedkeuren, zoals prostitutie, slavernij of werken in miserabele omstandigheden. Ze vragen zich daarentegen af wat deze 'misdriften' met werken te maken hebben⁷ en willen duidelijk maken dat niet alle activiteiten die kinderen uitvoeren onder de noemer 'arbeid' geclassificeerd kunnen worden. Ze ijveren ervoor dat er meer genuanceerd over (kinder)arbeid gesproken wordt.

De rol van de media in de beeldvorming over kinderarbeid

Onze mening over kinderarbeid is heel dikwijls gevormd door hetgeen we in de media opvangen over kinderarbeid: televisie-reportages, krantenartikels, leermiddelen (vb. afbeeldingen in geschiedenisboeken),...

Deze berichtgeving komt voort uit onze Westerse levensstijl en ideeën: bij ons is het de normaalste zaak van de wereld dat kinderen elke dag fulltime naar school gaan.

Daarnaast kunnen zij genieten van hun vrije tijd om voluit het kind-zijn te beleven en vrij op te groeien.

Kinderen in het Zuiden die moeten werken, zijn voor ons pechvogels die geen kind kunnen zijn, die niet kunnen spelen of leren, maar die uitgebuit worden.

Toch mogen we niet vergeten dat ook bij ons vroeger kinderen uitgebuit en gebruikt werden en dat dat in sommige delen van het rijke Noorden zelfs nu nog het geval is.

In de V.S. bijvoorbeeld worden minderjarigen in grote getale tewerkgesteld in de landbouwsector waar ze dikwijls zware en ongezonde arbeid uitoefenen (zie www.afop.org).

Juist vanuit dit verleden hebben wij ons (negatieve) beeld over kinderarbeid gevormd. We denken aan Daens en prijzen ons gelukkig dat we die situatie ontgroeid zijn. Kinderarbeid behoort volgens ons tot een prehistorisch, 'barbaars' verleden, dat de westerse mens nu al geruime tijd achter zich heeft gelaten.

Er zijn echter mensen, volwassenen én kinderen, in het Zuiden maar ook bij ons, die deze afkeuring van kinderarbeid niet zo vanzelfsprekend vinden en die ervan overtuigd zijn dat arbeid ook positief kan bijdragen tot de ontwikkeling van een kind. Arbeid, weliswaar in menswaardige omstandigheden en in combinatie met onderwijs en vrije tijd... Bovendien is het loon dat vele kinderen verdienen levensnoodzakelijk voor hun gezin om het hoofd boven water te kunnen houden. Daarbij verwijzen ze ook naar artikel 17 van het kinderrechtenverdrag (zie verder). Over dit aspect van kinderarbeid berichten de media echter nauwelijks.

⁷ DE WILDE, B. en HANSON, K., 'Kinderen en arbeid: "Zwijg als de grote mensen spreken!"', in Vormingsmap over kinderpaticipatie 'Mond houden of meepraten?', een uitgave van het Belgisch Comité voor UNICEF in samenwerking met het Centrum voor de Rechten van het Kind (Universiteit Gent) Amnesty International Vlaanderen, Kinderrechtswinkels, e.a.

MANTHOC, een zelforganisatie van werkende kinderen in Lima, Peru

Dat werkende kinderen niet altijd als willoze slachtoffers overgeleverd zijn aan uitbuiting en mishandeling van volwassenen, daarvan zijn de kinderen die deel uitmaken van de organisatie MANTHOC in Peru het levende bewijs. Ze gaan zelf op zoek naar manieren om hun bestaan kwaliteitsvol te maken en lijken daar behoorlijk goed in te slagen. Ze vragen niet om medelijden maar dwingen respect af voor hun situatie.

Opvallend is dat de kinderen naast hun arbeid ook naar school gaan en dat ook zeer belangrijk vinden. Sommige kinderen oefenen arbeid uit die goed vergelijkbaar is met taken die kinderen hier moeten uitoefenen, zoals kinderen die helpen in het winkeltje van hun ouders. Er zijn zelfs kinderen die hun job als een hobby zien, wat we natuurlijk niet mogen veralgemenen naar alle werkende kinderen!

De kinderen en jongeren leren in MANTHOC ook concrete vaardigheden, vb. ze leren geld beheren, ze leren hoe ze elkaar moeten verzorgen wanneer ze gewond zijn, ze leren met elkaar overleggen en naar elkaar luisteren en ze informeren elkaar over hun rechten en plichten. Bovendien kunnen ze er ook terecht wanneer ze het moeilijk hebben of wanneer ze behoefte hebben aan een babbel. Ze kunnen hulp krijgen bij hun huistaken en er is ruimte voor ontspanning.

De acties van deze kinderen blijven niet enkel beperkt tot het lokale vlak. Ook op nationaal en internationaal niveau streven de kinderen ernaar hun stem te laten horen. Zo eisen ze bijvoorbeeld de aanwezigheid van werkende kinderen op internationale bijeenkomsten over kinderarbeid (vb. op bijeenkomsten van de Internationale Arbeidsorganisatie, IAO⁸) zodat ze daar hun mening kenbaar kunnen

maken. Ze willen niet dat volwassenen beslissingen nemen vóór hen, maar willen samen mét volwassenen tot een aanvaardbare regelgeving rond kinderarbeid komen. Het is daarom ook niet verwonderlijk dat deze organisaties dikwijls op ongeloof en wantrouwen botsen bij vele volwassen beleidsmakers. Deze geloven immers niet dat werkende kinderen zelf een productieve bijdrage kunnen leveren aan het debat over kinderarbeid.

⁸ Het IAO is een orgaan van de Verenigde Naties dat beleidslijnen en programma's formuleert om levens- en werkomstandigheden van werkende mensen te verbeteren.

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK), vereenvoudigde versie

Artikel 1	Elke persoon jonger dan 18 jaar wordt door het verdrag als kind omschreven tenzij de nationale wetgeving de meerderjarigheid op vroegere leeftijd toekent.	Artikel 13	Elk kind heeft het recht om zijn/haar mening vrij te uiten en de vrijheid om inlichtingen en denkbeelden te vergaren, te ontvangen en door te geven.
Artikel 2	Alle in het Verdrag omschreven rechten staan ter beschikking van alle kinderen ongeacht hun ras, huidskleur, geslacht, moedertaal, geloofsovertuiging, politieke of andere opvattingen, nationale, etnische of maatschappelijke afkomst, mogelijkheden, gebreken, geboorte of andere status.	Artikel 14	Elk kind heeft het recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst.
Artikel 3	Alle acties die betrekking hebben op het kind moeten in zijn of haar belang genomen worden.	Artikel 15	Elk kind heeft het recht om met andere kinderen samen te komen en verenigingen te vormen.
Artikel 4	De staten moeten het Verdrag in werkelijkheid omzetten.	Artikel 16	Elk kind heeft het recht op bescherming van willekeurige of onrechtmatige inmenging in zijn/haar privé-leven, gezinsleven of briefwisseling alsook tegen elke onrechtmatige aantasting van zijn/haar eer en goede naam.
Artikel 5	De staten moeten eerbied tonen voor de rechten en verantwoordelijkheden van de ouders om te voorzien in een passende begeleiding van het kind.	Artikel 17	Elk kind heeft het recht op toegang tot informatie en materiaal uit verscheidene bronnen alsook de bescherming tegen informatie en materiaal die schadelijk zijn voor zijn/haar welzijn.
Artikel 6	Elk kind heeft het recht op leven.	Artikel 18	Elk kind heeft het recht op bijstand en voorzieningen voor de ouders of wettige voogden.
Artikel 7	Elk kind heeft het recht op een naam en een nationaliteit en, voor zover mogelijk, het recht zijn/haar ouders te kennen en door hen te worden verzorgd.	Artikel 19	Elk kind heeft het recht op bescherming tegen mishandeling door ouders of voogd.
Artikel 8	Elk kind heeft het recht op bescherming van zijn/haar nationaliteit door de staat.	Artikel 20	Elk kind heeft het recht op bescherming wanneer hij of zij tijdelijk of permanent buiten het gezin verblijft met erkenning van zijn/haar culturele achtergrond.
Artikel 9	Elk kind heeft het recht om bij zijn/haar ouders te leven, tenzij dit niet in het belang van het kind zou zijn. Elk kind heeft het recht om in persoonlijk contact te blijven met beide ouders wanneer het van één of beide gescheiden leeft.	Artikel 21	Elk kind heeft het recht op het uitvoeren van een adoptie in zijn/haar eigen belang.
Artikel 10	Elk kind heeft het recht om zijn/haar land vrij te betreden of te verlaten, of een ander land te betreden om zich met zijn/haar gezinsleden te herenigen en de ouder-kindrelatie te onderhouden.	Artikel 22	Elk kind heeft het recht op een specifieke bescherming voor vluchtelingen.
Artikel 11	Elk kind heeft het recht op bescherming van de staat wanneer het door één van zijn/haar ouders onrechtmatig naar het buitenland wordt meegenomen.	Artikel 23	Elk kind heeft het recht voor gehandicapten, op een aangepaste verzorging en onderwijs om hem/haar een volwaardig en behoorlijk leven te verzekeren in omstandigheden die zijn/haar waardigheid verzekeren, zijn/haar zelfstandigheid bevorderen en zijn/haar actieve deelname aan het gemeenschapsleven vergemakkelijken.
Artikel 12	Elk kind heeft het recht zijn/haar eigen mening te vormen en deze vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen.	Artikel 24	Elk kind heeft het recht op de hoogste graad van gezondheid en medische verzorging.

Artikel 25	Elk kind heeft het recht op een periodieke evaluatie van zijn/haar toestand indien hij/zij uit huis is geplaatst ter verzorging, bescherming of behandeling.	worden in de verkoop of productie van deze middelen.
Artikel 26	Elk kind heeft het recht op het genot van sociale zekerheid.	Artikel 34 Elk kind heeft het recht op bescherming tegen seksuele uitbuiting of misbruik.
Artikel 27	Elk kind heeft het recht op een levensstandaard die toereikend is voor zijn/haar lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en sociale ontwikkeling.	Artikel 35 Elk kind heeft het recht op bescherming tegen ontvoering of de verkoop van of handel in kinderen.
Artikel 28	Elk kind heeft het recht op onderwijs en gratis basisonderwijs. De handhaving van de discipline op school moet verenigbaar zijn met de menselijke waardigheid en in overeenstemming verlopen met het Verdrag.	Artikel 36 Elk kind heeft het recht op bescherming tegen elke vorm van uitbuiting.
Artikel 29	Elk kind heeft het recht op onderwijs dat hem/haar voorbereidt op een actief, verantwoordelijk leven als volwassene in een vrije samenleving met respect voor anderen en de omgeving.	Artikel 37 Elk kind heeft het recht niet te worden onderworpen aan foltering of aan een andere onmenselijke behandeling of bestraffing. In gevangenschap wordt het kind gescheiden gehouden van volwassenen. Hij of zij kunnen niet ter dood veroordeeld of levenslang opgesloten worden en hij of zij beschikt over het recht op juridische bijstand en contact met familieleden.
Artikel 30	Elk kind heeft het recht om zijn/haar cultuur en godsdienst te beleven en zijn/haar eigen taal te spreken.	Artikel 38 Elk kind heeft het recht om, indien jonger dan 15 jaar, niet in het leger ingelijfd te worden of rechtstreeks deel te nemen aan de vijandelijkheden.
Artikel 31	Elk kind heeft het recht op rust en vrije tijd, op deelname aan spel en het culturele en artistieke leven.	Artikel 39 Elk kind heeft het recht op lichamelijke en geestelijke verzorging en herintegratie in de maatschappij indien hij/zij het slachtoffer is van gewapende conflicten, foltering, verwaarlozing, mishandeling of uitbuiting.
Artikel 32	Elk kind heeft het recht op bescherming tegen economische uitbuiting en werk dat gevaarlijk is of zijn/haar opvoeding zal hinderen of schadelijk zal zijn voor de gezondheid en zijn/haar fysieke, mentale, geestelijke, zedelijke en sociale ontwikkeling.	Artikel 40 Elk kind heeft het recht op, indien hij/zij beschuldigd wordt van een misdrijf, een behandeling die aangepast is aan zijn/haar leeftijd en waardigheid en die zijn/haar herintegratie in de maatschappij bevordert.
Artikel 33	Elk kind heeft het recht beschermd te worden tegen het gebruik van verdovende middelen of betrokken te	Artikel 41 Elk kind heeft het recht om geïnformeerd te worden over deze beginselen en voorzieningen in het land waarin hij/zij leeft.

Het IVRK: achtergrond

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind werd in 1989 unaniem goedgekeurd door de Verenigde Naties. Het verdrag omvat 54 artikelen waarvan vooral de eerste 41 tot doel hebben de maatschappelijke positie van kinderen te verbeteren. De andere artikelen hebben te maken met de toezichtregeling en implementatie van het verdrag. Bijzonder aan het verdrag is dat het alle levensdomeinen van het kind bestrijkt (gezinsleven, school, vrije tijd, godsdienst,...).

Gezien de bijzondere kwetsbaarheid van kinderen bevat het Verdrag ook een artikel over de bescherming van kinderen tegen misbruik en uitbuiting. Bovendien worden bijzondere groepen kinderen en kinderen die zich in bijzondere situaties bevinden met specifieke rechten bedacht (vb. kinderen met een handicap, geadopteerde kinderen, vluchtelingenkinderen). Bij dit alles wil het Verdrag dat ook steeds rekening gehouden wordt met de opvatting van kinderen.

Alle lidstaten van de VN op twee na, Somalië en de Verenigde Staten, hebben het verdrag geratificeerd (toestand op 31 oktober 2001). Dit betekent dat ze het erkend hebben als een juridisch bindend instrument en dat ze daardoor verplicht zijn inspanningen te leveren voor de realisatie van alle rechten die in het verdrag opgenomen zijn.

Maar de wereldwijde bekrachtiging van het verdrag betekent zeker niet dat de realisatie van de kinderrechten overal ter wereld erdoor gegarandeerd is. Er is nog veel werk aan de winkel, denk bijvoorbeeld aan het gebruik van kinderen in prostitutie en pornografie, moorden op straatkinderen, hongersnoden waar ook kinderen het slachtoffer van zijn, kindermishandeling ook bij ons,...

Informatie over het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind kan gevonden worden in:

- VERHELLEN, E., *'Verdrag inzake de rechten van het kind. Achtergronden, motieven, strategieën, hoofdlijnen'*, Garant, Leuven/Apeldoorn, 2000.
- Vormingsmap *'Kinderrechten, een taak van iedereen'*, een uitgave van het Belgisch Comité voor UNICEF in samenwerking met het Centrum voor de Rechten van het Kind (Universiteit Gent), Amnesty International Vlaanderen, Kinderrechtswinkels, e.a.
- www.unicef.be

Het IVRK over kinderarbeid

De werkende kinderen beroepen zich in hun argumentatie op het IVRK. Hieronder geven we een overzicht van de artikelen die daarbij van toepassing kunnen zijn.

Art.12: Het recht van het kind om zijn mening te kennen te geven en het recht op het feit dat met deze mening rekening wordt gehouden in elke aangelegenheid of procedure die het kind betreft.

Aangezien 'kinderarbeid' zonder twijfel een materie is die in de eerste plaats kinderen aanbelangt, eisen de werkende kinderen niet alleen dat er naar hun stem geluisterd zou worden, maar dat er effectief rekening gehouden wordt met hetgeen ze te vertellen hebben.

De zelforganisaties van werkende kinderen verzetten zich tegen het feit dat er zoveel beslissingen boven hun hoofd genomen worden in zaken die zij aan de lijve ondervinden, maar waar ze toch niet bij betrokken worden.

Art.13: Het kind heeft het recht informatie te verkrijgen of bekend te maken en zijn of haar mening uit te drukken, tenzij dit de rechten van anderen zou schaden.

Tijdens de bijeenkomsten informeren de kinderen elkaar over hun rechten en plichten en proberen ze ook andere werkende kinderen te bereiken. Zo maken ze bijvoorbeeld krantjes of verspreiden ze posters op plaatsen waar veel werkende kinderen zijn.

Sommige tegenstanders van deze zelforganisaties beweren dat de informatie die deze kinderen verspreiden (vb. in verband met het opeisen van het recht op arbeid) zal misbruikt worden door bepaalde werkgevers om slavernij en uitbuiting van kinderen te rechtvaardigen.

Art.15: Het recht van kinderen met anderen samen te komen en verenigingen op te richten of er zich bij aan te sluiten, tenzij dit de rechten van anderen zou schenden.

De werkende kinderen organiseren zichzelf in groeperingen waardoor ze steun vinden bij elkaar in hun strijd tegen economische uitbuiting. Ze geven elkaar informatie over hun rechten en plichten op de werkvloer. Bovendien zijn ze als groepering ook sterker om invloed uit te oefenen op nationale en internationale bepalingen. Daarnaast bieden deze verenigingen ook ruimte voor onderwijs en ontspanning.

Art.28: Het recht van kinderen op onderwijs en de plicht van de Staat er voor te zorgen dat tenminste lager onderwijs gratis en verplicht is. De discipline op school moet gehandhaafd worden op een wijze die de menselijke waardigheid van het kind weerspiegelt. De noodzaak van internationale samenwerking met het oog op het realiseren van dit recht wordt benadrukt.

Het is eveneens een eis van de werkende kinderen dat ze naast hun werk ook naar school kunnen gaan. Zij vinden niet dat het ene het andere uitsluit. In Zuiderse landen is het dikwijls zo dat kinderen slechts een halve dag naar school gaan en de andere helft werken (hetzij thuis, hetzij buitenshuis). Bovendien willen zij onderwijs dat kwaliteitsvol is. Het probleem in veel Zuiderse landen is dat er een gebrek is aan (gemotiveerde) leerkrachten en aan degelijke infrastructuur, zodat hun aanwezigheid in de school nauwelijks beterschap biedt voor werkende kinderen. Veel voorkomende problemen zijn: te grote klassen, de school is te ver verwijderd van de woonplaats, slecht betaalde leerkrachten die hun frustratie op de leerlingen uitwerken,...

Art.31: Het recht van het kind op vrije tijd, spel en deelname aan culturele en artistieke activiteiten.

Naast de tijd die werkende kinderen spenderen aan het naar school gaan en het werken, willen ze ook dat ze voldoende tijd over houden voor ontspanning.

Art.32: De plicht van de Staat om kinderen te beschermen tegen tewerkstelling in werkzaamheden die een bedreiging vormen voor hun gezondheid, opvoeding en ontwikkeling, om minimumleeftijden voor toegang tot tewerkstelling voor te schrijven en om de arbeidsomstandigheden te reglementeren.

Dit kan erop wijzen dat er vormen van tewerkstelling bestaan die geen bedreiging vormen voor hun gezondheid, opvoeding en ontwikkeling. De werkende kinderen vinden dat er bepaalde soorten van arbeid zijn die kunnen bijdragen tot hun ontwikkeling en die andere mogelijkheden tot leren bieden dan deze in de school. Natuurlijk zijn ook zij gekant tegen alle vormen van misbruik, slavernij en uitbuiting waar sommige werkende kinderen ten prooi aan vallen, maar die mogen niet allen onder de naam 'kinderarbeid' geclassificeerd worden. Daarnaast vinden zij dat leeftijd geen criterium kan zijn voor arbeid, maar dat het werk dat kinderen uitvoeren moet aangepast zijn aan de capaciteiten van alle kinderen afzonderlijk. Het werk mag nooit de draagkracht van een kind te boven gaan.

Naar specifieke vormen van exploitatie wordt verwezen in de artikelen 33, 34 en 36:

Art.33: Het recht van het kind te worden beschermd tegen het gebruik van narcotica en psychotrope drugs en tegen betrokkenheid bij hun productie of distributie.

Art.34: Het recht van het kind te worden beschermd tegen seksueel misbruik, met inbegrip van prostitutie en betrokkenheid bij pornografie.

Art.36: Het recht van het kind op bescherming tegen alle vormen van uitbuiting die niet vermeld zijn in art.32, 33, 34 en 35 (verkoop, handel en ontvoering).

Verder zijn ook volgende artikels van betekenis in deze context:

Art.14: Het recht van het kind op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst, onderworpen aan de passende leiding van de ouders en aan de nationale wetten.

Het recht op een eigen gedachte en ook het recht om die vrijelijk te uiten Cf. Art.12, zolang dit niet in strijd is met de belangen van anderen. Er is daarbij steun nodig van volwassenen en van de overheid, maar die mag niet onderdrukkend zijn voor de kinderen.

De zelforganisaties van werkende kinderen worden soms verweten dat ze gemanipuleerd worden door volwassenen die via de werkende kinderen hun eigen belangen willen nastreven.

Art.17: Elk kind heeft het recht op toegang tot informatie en materiaal uit verscheidene bronnen alsook de bescherming tegen informatie en materiaal die schadelijk zijn voor zijn/haar welzijn.

Zonder voldoende en relevante kennis over hun situatie en de maatschappij waarin ze leven, zullen werkende kinderen en hun families niet in staat zijn om hun situatie te verbeteren.⁹

Het is de plicht van de media (radio, televisie, kranten, internet,...) om juiste en genuanceerde informatie te verspreiden over kinderarbeid en dit niet vanuit één enkel standpunt van miserie en ellende. Ze moeten ook aandacht besteden aan de werkende kinderen die hun recht op arbeid opeisen en ruimte bieden voor discussie daar rond.

Art.39: De plicht van de Staat er voor te zorgen dat kinderen die het slachtoffer geweest zijn van gewapende conflicten, foltering, verwaarlozing, mishandeling of uitbuiting, een aangepaste behandeling

⁹MILJETIEG, P., *Children's Democratic Rights: Are we Ready? What can we learn from young workers?* in SMITH, A., GALLOP, M, MARSHALL, K. & NAIRN, K., 'Advocating for Children. International Perspectives on Children's Rights', Dunedin, University of Otago Press, 2000, p.168

krijgen met het oog op hun herstel en hun herintegratie in de maatschappij.

Kinderen die het slachtoffer geweest zijn van vormen van uitbuiting, mishandeling en slavernij in hun werksituatie, moeten zodanig opgevangen worden dat hen nadien een waardig alternatief geboden wordt. Soms lopen ze immers het gevaar om van de regen in de drop te vallen. Dit is bijvoorbeeld mogelijk bij een slecht georganiseerde boycot van producten die door kinderen gemaakt werden.

Een voorbeeld hiervan is de boycot in de jaren '90 van Amerika tegen producten uit Bangladesh die gemaakt werden door kinderen. Uit angst om al hun inkomsten te verliezen hebben de bedrijven in Bangladesh massaal de tewerkgestelde kinderen aan de deur gezet, maar dat betekende zeker geen verbetering in de levensomstandigheden van de kinderen. Er is een onderzoek gebeurd naar wat er van de ontslagen kinderen geworden is en slechts een heel klein deel is in de school terecht gekomen. Het overgrote deel van de kinderen vonden en zochten ander werk, dikwijls in de illegale sector, zelfs in de prostitutie, en dikwijls in slechtere omstandigheden dan voordien.¹⁰

¹⁰ uit 'De Knipselkrant rond kinderarbeid' van Wereldsolidariteit

VERKLARING VAN KUNDAPUR

Deze verklaring is opgemaakt door werkende kinderen tijdens de Eerste Internationale Bijeenkomst van Werkende Kinderen in Kundapur (India, november- december 1996) (vrije vertaling uit het Engels).

1. We willen erkenning van onze problemen, onze initiatieven, voorstellen en ons organisatieproces.
2. We zijn tegen een boycot van producten die door kinderen gemaakt zijn.
3. We willen respect en zekerheid voor onszelf en voor het werk dat we doen.
4. We willen een onderwijssysteem dat zowel methodologisch als inhoudelijk aangepast is aan onze realiteit.
5. We willen beroepstraining die aangepast is aan onze realiteit en mogelijkheden.
6. We willen toegang tot goede gezondheidszorgen voor werkende kinderen.
7. We willen geraadpleegd worden bij alle beslissingen die ons aanbelangen, op lokaal, nationaal en internationaal niveau.
8. We willen dat de eigenlijke oorzaken van onze situatie, voornamelijk armoede, erkend en aangepakt worden.
9. We willen meer activiteiten in rurale gebieden en decentralisatie van besluitname, opdat kinderen niet langer gedwongen zouden worden te migreren.
10. We zijn tegen uitbuiting op het werk maar we zijn voor werk in waardigheid en met aangepaste uren zodat we tijd hebben voor onderwijs en vrije tijd.

Fotomateriaal

- www.aostanet.com/privati/pierre
- www.trabalhoinfantil.org.br/galeria/
- www.childlabor.org
- www.unicef.org/voy/meeting/lab/labexp.html
- www.stopchildlabor.org
- www.hsph.harvard.edu/gallery/
- www.ilo.org/pubcgi/235photo.pl?keywords=child+labour
- www.lcweb.loc.gov/rr/print/coll/207-b.html

Evaluatieformulier workshop (Leerling)¹¹

(individueel in te vullen, je naam hoeft je niet te vermelden)

school en richting: _____

1. De inhoud van de workshop

a. Ik vond het onderwerp van deze workshop (kinderarbeid)

- saai
- gewoon
- interessant

b. Kinderarbeid is een thema waar ik in het verleden

- nooit
- zelden
- soms
- dikwijls

iets over vernomen heb.

c. Van volgende onderdeel (onderdelen) van de workshop heb ik het meeste opgestoken:

d. Het volgende onderdeel (onderdelen) vond ik saai en mocht(en) naar mijn mening weggelaten worden:

e. Ik was reeds voor de workshop op de hoogte van het bestaan van het *Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind*.

- ja
- nee

f. Ik denk dat mijn mening over kindarbeid is gewijzigd na deze workshop.

- ja
- nee

¹¹ Terugsturen naar VORMEN vzw, Lange Gasthuisstraat 29, 2000 Antwerpen.

2. Gebruikte werkvormen

	Stellingen	akkoord	niet akkoord
a.	Wij hadden zelf een grote inbreng in de workshop.	☐	☐
b.	Iedereen kon zijn mening kwijt.	☐	☐
c.	Wij vormen een goede (klas)groep om over dit onderwerp te discussiëren.	☐	☐
d.	Ik vond het plezant om met elkaar te discussiëren.	☐	☐
e.	De workshop duurde te lang.	☐	☐
f.	Er waren saaie en moeilijke theoretische stukken.	☐	☐
g.	We zouden meer dergelijke activiteiten moeten krijgen.	☐	☐
h.	De video heeft voor mij veel verduidelijkt.	☐	☐

3. Andere opmerkingen die ik graag kwijt wil

Evaluatieformulier workshop (Leerkracht)¹²

Naam: _____

School/Organisatie: _____

Functie: _____

1. Wat vond u van het inhoudelijke thema van de workshop (kinderarbeid)?

2. Hoe vond u de gebruikte methodieken? Welke waren moeilijker en welke gemakkelijker?

3. Vindt u de workshops geschikt om te integreren in uw andere lesactiviteiten? Waarom wel/niet?

4. Zou u deze workshop geven met de informatie die u daartoe ter beschikking heeft? Waarom wel/niet?

5. Andere opmerkingen:

¹² Terugsturen naar VORMEN vzw, Lange Gasthuisstraat 29, 2000 Antwerpen.

Meer weten over VORMEN?

VORMEN vzw is een onafhankelijke, pluralistische organisatie voor mensenrechteneducatie. Haar doel is mensenrechteneducatie te bevorderen, te ondersteunen en te verzorgen, in het onderwijs en daarbuiten. Ze is opgericht met de morele steun van mensenrechtenorganisaties die in Vlaanderen actief zijn, maar is onafhankelijk.

Wij ondersteunen scholen die projecten opzetten in het kader van mondiale vorming of in het kader van de vakoverschrijdende eindtermen 'Opvoeden tot burgerzin'. De ondersteuning gebeurt onder de vorm van samenkomsten met de groep van leerkrachten en andere betrokkenen die binnen de school de concrete uitwerking op zich nemen.

Op vraag van scholen geven wij advies over de aanpak van de implementatie van de vakoverschrijdende eindtermen 'burgerzin'.

Naast nascholingsprogramma's die wij zelf organiseren en waarop leerkrachten van diverse scholen kunnen inschrijven (aankondiging via onze website en ons e-mail magazine mensenrechteneducatie), zijn de volgende programma's beschikbaar voor pedagogische studiedagen en andere nascholingsinitiatieven van scholen:

- 'Mensenrechten, wat zijn dat?'
- 'Hoe vakoverschrijdend opvoeden tot mensenrechten en burgerzin?'
- 'Werkvormen rond mensenrechten: inleiding, training'

In deze nascholingsprogramma's gebruiken wij actieve werkvormen.

In beperkte mate zijn wij ook beschikbaar om **workshops rond mensenrechten met leerlingen** of studenten te komen begeleiden.

Educatieve materialen

- Eerste stappen in Mensenrechteneducatie (160 pp.)
- Allemaal anders, allemaal gelijk (160 pp.)
- De 30 Artikelen (120 pp.)
- Vormingswerk voor Mensenrechten (100 pp.)
- Een Europa van Mensenrechten (24 pp. (4 in kleur) ook in het Engels beschikbaar)
- Recht door de Wereld (133 pp.)
- Kinderarbeid; willen werken maar niet mogen?
- Kom NU op voor Mensenrechten (video)

Op onze website (www.vormen.org) zijn deze educatieve materialen integraal te 'downloaden' of te bekijken. U kan ze ook bestellen (schriftelijk of per fax) aan €18 per stuk + verzendingskosten (€2 voor het eerste, €1 voor elk bijkomend pakket). Levering: binnen de 3 weken.

Een website waar je iets aan hebt

In toenemende mate zal er op onze site ook informatie over mensenrechten te vinden zijn en 'links' naar andere websites voor extra informatie. Deze informatie kan voor leerkrachten nuttig zijn als zij zich beter over een of ander mensenrechtenthema willen informeren. Leerlingen kunnen de informatie gebruiken bij het voorbereiden van spreekoefeningen en opdrachten allerhande (eindwerken, groepswerken,...).

Gratis e-mail netwerk mensenrechteneducatie

Leerkrachten en andere onderwijsbetrokkenen kunnen zich gratis abonneren op ons e-mail magazine. Intekenen kan door een mail te sturen naar abo.mre1.vormen@advalvas.be met vermelding van 'netwerk mre onderwijs'.

Ook voor ouders is 'Opvoeden tot burgerzin' een nieuw gegeven. Een vormingsavond voor ouders kan hen inzicht brengen in doelstellingen en werkwijze, en kan een hefboom zijn om hen in dit domein te betrekken. Op vraag verzorgen wij dergelijke vormingsavonden.